

Народна банка на Република Северна Македонија

**Програма
на истражувачката активност
во периодот 2023 – 2025 година**

мај 2022 година

Програма на истражувачката активност во периодот 2023 – 2025 година

Истражувачката активност на Народната банка на Република Северна Македонија (НБРСМ) во периодот 2023 – 2025 година ќе биде насочена кон области коишто се од значење за остварувањето на нејзините основни и други цели и главно, зајакнување на институционалниот капацитет. Основна законска цел на НБРСМ е ценовната стабилност, додека нејзините други цели, подредени на основната цел, се да придонесува кон одржување стабилен и конкурентен финансиски систем ориентиран кон пазарот и да го поддржува развојот на отворена пазарна економија со слободна конкуренција. Истражувањата предвидени за следниот тригодишен период треба да му дадат поддршка на процесот на одлучување, да придонесат за поуспешно функционирање на НБРСМ и соочување со идните предизвици. Воедно, предвидените истражувања и анализи треба да придонесат кон натамошно осовременување на работењето во НБРСМ и подготовка за идното учество во Европскиот систем на централни банки (ЕСЦБ). Програмата за истражувачката дејност во периодот 2023 – 2025 година ги дефинира приоритетните области за истражување, но не ја исклучува можноста и за други истражувања доколку тие се наметнат како потреба.

Истражувањата во следниот тригодишен период се групирани во одделни области коишто вклучуваат разработка на едно или повеќе истражувачки прашања или проекти. Станува збор за следниве основни области:

1. Монетарна политика;
2. Интеракции меѓу основните макроекономски сектори;
3. Макроекономско моделирање и развивање квантитативни истражувачки техники;
4. Финансиска стабилност, макропрudentна политика и банкарски систем;
5. Финансиска инклузија, дигитализација и климатски промени;
6. Останати области.

Во однос на претходната тригодишна програма, програмата за периодот 2023 – 2025 година предвидува дополнителни проекти во сите наведени области, при што финансиската инклузија, дигитализацијата и климатските промени се истражувачки области коишто за првпат се наведени во Програмата, како актуелни теми коишто бараат посебно внимание. Во продолжение е дадено подетално образложение на опфатот на одделните истражувачки области.

1. Монетарна политика

Монетарна политика и стратегија и монетарна трансмисија

Карактеристиките на македонската економија, којашто поминува низ процес на структурни реформи, засилена трговска и финансиска интеграција, а истовремено е изложена на глобалното влијание од неекономски шокови (како што се пандемијата на ковид-19 и војната во Украина) и на сè поголемото значење на климатските промени, наметнуваат потреба од истражувања преку коишто ќе можат да се оценат ефектите од овие промени и коишто ќе придонесат за водење соодветна монетарна политика. Оттука, истражувањата во следниот период ќе бидат насочени кон подобро разбирање на монетарната трансмисија, реалната економија, макрофинансиските врски, меѓусекторските финансиски релации и други области што се од клучно значење за ефикасно утврдување и спроведување на монетарната политика. Во тој контекст неопходно е да се обезбеди континуитет на истражувањата во доменот на оценувањето на **јачината и брзината на трансмисијата на монетарните сигнали до економската активност и инфлацијата**. Ова подразбира оцена на промените во веќе емпириски истражените канали на монетарната трансмисија, како и истражувања во доменот на досега неоценети канали на пренос на монетарните сигнали. Стратегијата на „de facto“ фиксен девизен курс на денарот наметнува потреба за НБРСМ и во следниот период да врши оценување на **рамнотежното ниво на девизниот курс**, применувајќи ги тековните пристапи, но и преку воведување нови техники и концепти за анализа. Исто така, потребно е постојано оценување на **правилото на монетарна политика и начинот за негово утврдување**, преку изготвување анализи за соодветното ниво на девизни резерви, како главна монетарна оперативна цел. Во овој домен, значајни се и редовните анализи на ранливоста на економијата, преку следење поширок систем на показатели за основните макроекономски сектори, којшто ќе биде предмет на натамошна разработка во следниот период.

Монетарни инструменти и финансиски пазари

Во наредниот тригодишен период во доменот на спроведувањето на монетарната политика се планира продолжување со активностите поврзани со согледувањето на ефектите од **поставеноста на монетарните инструменти** на НБРСМ. Целта на овие анализи е да овозможат натамошно приспособување на монетарниот инструментариум заради остварување на целите на монетарната политика.

Воедно, и понатаму ќе се изработуваат анализи **за движењата на финансиските пазари** во земјата, заради согледување на трендовите и потребата од натамошен развој. За спроведување интервенции за врамнотежување на понудата и побарувачката на девизниот пазар, преку кои се обезбедува стабилно движење на девизниот курс, ќе се анализираат и **движењата на девизниот пазар**.

Истовремено, активно ќе се анализираат **движењата и трендовите на меѓународните финансиски пазари**, коишто се значајни во процесот на носење одлуки, како во доменот на монетарната политика, така и при инвестирањето на девизните резерви.

Комуникација и транспарентност во доменот на монетарната политика

Очекувањата на економските субјекти претставуваат битна алка во процесот на монетарна трансмисија. Притоа, начинот на комуникација и степенот на транспарентност на централната банка може да има значајна улога во формирањето на очекувањата на економските субјекти и со тоа, да има критична улога во ефективността на исполнувањето на монетарните цели. Од тие причини, централните банки во поразвиените економии му посветуваат големо внимание на **унапредувањето на комуникацијата и зголемување на транспарентноста, сè со цел да се зголеми ефективността на монетарната трансмисија**. Воедно, во последно време големо внимание му се посветува на оценувањето на ефектите од промената на начините на комуникацијата на централните банки врз ефективността на политиката. Истражувањата главно се однесуваат на два сегмента. Првиот претставува оценка на ефектот од комуникацијата врз очекувањата на финансиските пазари. Доколку успешно се делува врз очекувањата, во тој случај монетарните одлуки се поефективни. Вториот сегмент претставува оценка на ефектите од различните начини на комуникација врз економските остварувања. Имајќи го предвид значењето на комуникацијата за ефективността на монетарната политика, таа претставува потенцијално поле за аналитичко-истражувачка активност.

2. Заемно делување меѓу основните макроекономски сектори

Колку брзо и силно ќе се пренесат монетарните сигнали во голема мера зависи од структурните карактеристики на економијата. Оттука, како значајна област се наметнуваат емпириските истражувања во доменот на реалната економија. Со оглед на тоа што основната цел на Народната банка е постигнување и одржување на ценовната стабилност, двигателите на промената во **цените** се од клучно значење за формулирањето на монетарната политика. Така, испитувањето на маржата, односно разликата помеѓу вкупните трошоци на производство и финалната цена одредена од фирмите, како и анализата на преносниот ефект од светските врз домашните цени, може да придонесат за подетално и поцелосно согледување на процесот на формирање на цените, којшто на агрегатно ниво се отсликува во движењето на вкупната стапка на инфлација во домашната економија. Исто така, движењето на **потрошувачката на трајни добра** на домаќинствата има важни влијанија врз бизнис-циклусот,

што ја мотивира потребата за темелно истражување и на оваа област од перспектива на монетарната политика. Секако, во следниот период, ќе се продолжи со реценувањето на **потенцијалниот производ**, според факторите на производство, како значајна варијабла при носењето монетарни одлуки. Со оглед на просторот за подобрување на структурната конкурентност на економијата и нејзината продуктивност, од големо значење се истражувањата коишто ја анализираат продуктивноста на економијата и нејзините фактори. Во овој контекст од големо значење се микроподатоците за корпоративниот сектор, преку кои може да се добие дополнителна слика за поместувањата во продуктивноста и разликите во одделни сегменти на економијата. **Пазарот на труд** е еден од клучните макроекономски сегменти, од чиешто однесување во голема мера ќе зависи и ефективноста на преземените промени во политиките. Структурата на пазарот на работна сила, понудата и побарувачката, институционалните ограничувања, флексибилноста на пазарот на труд се елементите на коишто може да им се посвети поголемо внимание. Оттука, како истражувачки проблеми се наметнуваат неколку подрачја, како што се анализата на процесот на формирање на платите и цените од страна на корпоративниот сектор, емпириската оценка на двигателите на платите во македонската економија, анализата на усогласеноста на пазарот на труд во македонската економија, со посебно внимание на промените и состојбите наметнати од пандемијата. Преку подоброто разбирање на функционирањето на пазарот на труд може да се добие слика за ригидностите во економијата, што наметнува посилна реакција на економијата на различни шокови, во отсуство на самокорективни механизми.

Фискалната политика претставува дополнително подрачје, чиешто познавање е неопходно за оптимална монетарно-фискална координација. Во овој контекст, истражувањето на големината на ефектите на фискалната политика врз реалната економија, цикличното однесување на фискалната политика, одржливоста на јавните финансии се дел од битните истражувачки проблеми. Во контекст на реалната економија и некоекономските шокови со кои тековно се соочуваме, како приоритетно подрачје за истражување се и **каналите и интензитетот на надворешните шокови врз домашната реална економија**. На ваков начин, при евентуална појава на нови шокови, полесно би можела да се предвиди реакцијата на економијата и да се осмислат политиките за апсорбирање или ублажување на последиците. Имено, пандемијата на ковид-19 може на трајна основа да го промени однесувањето на субјектите и да предизвика забавување или забрзување на одредени процеси, како што се глобализацијата и дигитализацијата. Оттука, истражувањата во следниот период ќе бидат му посветени на истражувањето на овие промени и нивните последици за домашната економија и поставеноста на политиките. Климатските промени, заштитата на околината и поттикнувањето „зелен раст“ и неговото финансирање сè повеќе се дел од политиката на централната банка. Оттаму, во следниот тригодишен период, прашањата за климатските промени и нивните ефекти врз економијата ќе бидат дел од истражувачкото портфолио на Народната банка. Во делот за надворешната задолженост на домашната економија, **одржливоста на надворешниот долг** ќе биде анализирана на редовна основа. **Странските директни инвестиции** претставуваат значаен извор за финансирање на растот, особено за малите земји во развој. Во последниов период, присуството на странските инвеститори во домашната економија се зголемува, што наметнува потреба од натамошна оценка на ефектите од нивниот „влез“ врз остварувањата на македонската економија, како уште една значајна област за истражување.

Имајќи го предвид сè поголемото значење на податоците од статистиката на финансиските сметки, во следниот период ќе ѝ се посвети внимание и на активната употреба на овие податоци за македонската економија, како комплементарен извор за аналитичко-истражувачки цели, односно за утврдување и следење на однесувањето, ризиците и ранливостите во одделните сектори на економијата (на пример население, корпоративен сектор), како и за анализа и следење на меѓусекторската финансиска изложеност, структурата на финансирањето, застапеноста на одделни финансиски инструменти и сл.

3. Макроекономско моделирање и развивање квантитативни истражувачки техники

Добивањето одговори на некои од претходно поставените прашања, или, пак, извршувањето на тековните аналитички и проектирачки активности во НБРСМ не е возможно без постоењето на различни видови модели коишто ја објаснуваат македонската економија. Структурниот модел за анализа на политиките **МАКПАМ** е основниот модел за проектирање којшто го користи Народната банка. Сепак, постојаните промени во економијата, како и развојот на нови економетриски пристапи и техники наметнуваат **потреба од негово постојано ажурирање и унапредување**, активности коишто се и ќе бидат во фокусот на истражувачките активности и во иднина. Покрај усовршувањето на тековниот модел, НБРСМ презема активности за **диверзификација на портфолиото на модели за донесување монетарни одлуки**. Во тој контекст, во следниот период би се продолжило со активностите посветени на започнувањето со употреба на новоизградените, пософистицирани модели за монетарната политика поставени на микрофундаменти, односно на т.н. **ДСГЕ-модел** (динамички стохастичен модел на општа рамнотежа, вклучително и моделот со вклучени финансиски фрикции), коишто освен за монетарни проекции и симулации, би се користеле и за различни истражувачки проекти.

Друго поле на кое ќе му се посвети внимание во следниот период е примената на специфични економетриски техники, како што се т.н. пристапи на Бајезијанови оценки, како и на модели за моделирање врз основа на хетерогени податоци и податоци со различни фреквенции, наменети за кратки временски серии, серии со структурни промени, како и за моделирање и проектирање со користење на бази на обемни податоци (англ. Big data). Заради сè поголемата ориентација на НБРСМ за работа на истражувачки прашања коишто вклучуваат поголем број земји и намерата за сè поголемо користење на микроподатоците, посебен акцент ќе биде ставен и на примената на различни панел-техники на оценка, коишто се клучни алатки за истражувања што се темелат врз ваков вид бази на податоци. Имајќи го предвид динамичниот карактер на истражувачката работа, за следниот период би се очекувало развој на нови економетриски пристапи и техники. НБРСМ проучувајќи ги новините ќе одлучи кои техники ќе бидат применети во портфолиото на модели и со која временска динамика.

4. Финансиска стабилност, макропрudentна политика и банкарски систем

Одржувањето на **финансиската стабилност** претпоставува добро познавање на финансискиот сектор и врските со домашното и надворешното окружување заради оптимално осмислување на **макропрudentните политики** и нивно навремено приспособување во пресрет на можните ризици. Затоа, во Народната банка постојано се вршат истражувања со коишто се унапредува аналитичката инфраструктура за следење и оценка на финансиската стабилност и се јакнат капацитетите за брзо претворање на податоците во информации, што е во основата на доброто одлучување за поставеноста на макропрudentните инструменти. И во следниот тригодишен период, ќе се продолжи со анализите на стабилноста на финансискиот сектор, при што посебно внимание ќе им биде посветено на анализите на **системскиот ризик**. Раното откривање на системскиот ризик е клучно за активирањето на заштитните механизми во финансискиот сектор со што би се спречило прелевањето на ризиците во можни системски кризи. Во таа смисла, ќе се работи на унапредувањето на постојните и развивањето нови алатки за следење и мерење на системскиот ризик, вклучувајќи **показатели и модели за рано предупредување** и за **оценка на финансиските и на кредитните циклуси**. Анализите ќе се надградуваат со користење подетални податоци што ќе овозможат посеопфатна оценка на ризиците. Ќе им се посвети особено внимание на **ризиците поврзани со работењето на банкарскиот сектор**, како најголем сегмент во домашниот финансиски сектор, кон којшто се насочени макропрudentните мерки на Народната банка. Исто така, ќе се продолжи со редовните **анализи на небанкарските финансиски институции**, а по потреба ќе се надополнуваат со нови, во зависност од активностите и влијанието врз финансиската стабилност. Ќе се продолжи со **истражувањата на макрофинансиските врски**, заради нивно подобро разбирање и оценка на можните промени под влијанието на различни шокови, како и на каналите на пренос на шоките во системот и неговата способност за справување со ризици.

За успешно спроведување на макропрudentната политика е клучен внимателниот пристап при осмислувањето на макропрudentните инструменти и постојаната оценка на нивните ефекти. Придонесот на истражувачките активности во овој домен ќе се остварува преку анализа на факторите што влијаат врз **ефективноста и ефикасноста на макропрudentните инструменти**. Истражувањата ќе бидат насочени кон појасно разбирање на каналите на пренос на влијанието на макропрudentните инструменти и начинот на приспособување на финансиските институции. Ќе се анализира и влијанието врз реалниот сектор со оглед на тоа дека преку макропрudentните мерки крајно се влијае врз кредитирањето на домаќинствата и на корпоративниот сектор. Информациите прибрани преку овие анализи може да послужат за натамошно унапредување на поставеноста на макропрudentните инструменти и подобрување на ефикасноста во одлучувањето.

Динамичното и променливо окружување, заедно со развојот на домашниот банкарски систем наметнуваат потреба од постојано унапредување на **рамката за стрес-тестирање** заради подобра оценка на ризиците и

отпорноста на банкарскиот сектор на шокови. Активностите во овој домен ќе бидат насочени кон неколку најважни точки на интерес. Првата се однесува на **преоценување на начинот на дефинирање на макроекономското сценарио** и утврдувањето на строгоста на шоките што се користат за потребите на стрес-тестирањето. Втората точка на интерес се **сателитските економетриски модели** каде што ќе се работи на преоценување на врските со користење алтернативни техники и модели, ќе се тестира чувствителноста на моделите на различни показатели за мерење на кредитниот ризик и ќе се испита можноста за користење подетални податоци при моделирањето на изложеноста на домашниот банкарски сектор на ризици. И третата точка на интерес се **стрес-тестовите на чувствителност**, каде што ќе се анализира можноста за унапредување на постојната рамка и постигнување поголема конзистентност со макрострес-тестирањето. Покрај тоа, ќе се продолжи со спроведување на редовните стрес-тестови на банкарскиот сектор, со годишна динамика кај **макрострес-тестирањето** и квартална динамика кај **симулациите за чувствителноста на банкарскиот сектор на хипотетички шокови**. Движењата во глобалната економија во последниве години укажуваат на значењето на **повратните ефекти од реалниот врз финансискиот систем** (и обратно), што наметнува потреба од редовни анализи во овој домен.

Корона-кризата ја нагласи важноста од одржувањето соодветни заштитни механизми, преку кои ќе се унапреди подготвеноста на банките за справување со шоките, но и потребата од градење на финансиската отпорност на домаќинствата и на корпоративниот сектор, како главни кредитокорисници кај домашните банки. За оваа цел, системски ќе се анализираат **капиталните позиции на банките** и нивната оптималност во контекст на преземените ризици и фазата на економскиот и финансискиот циклус. Ќе се продолжи со анализите на **финансиската состојба и задолженоста на домаќинствата и на корпоративниот сектор** и нивното влијание врз остварувањето на кредитниот ризик во билансите на домашните банки. Унапредување на анализите на кредитниот ризик ќе се постигне и преку **унапредување на квантитативните модели за оцена на неочекуваните кредитни загуби од одделните клиенти на банките од корпоративниот сектор**, чиешто остварување е во тек, како среднорочен проект на Народната банка.

Пазарот на недвижности, поради неговото значително влијание врз вкупните економски движења, а особено врз финансискиот систем во последниве неколку години наметнува потреба од сè поголемо внимание и негово следење. Искуствата покажаа дека пазарот на недвижности може да биде значаен извор на финансиска (не)стабилност, што се потврди со последната глобална финансиска криза. Токму од тие причини, ќе се продолжи со анализите на пазарот на недвижности преку истражување на факторите што влијаат врз цените на недвижниот имот и оцена на нивното влијание врз стабилноста на финансискиот сектор.

5. Финансиска инклузија, дигитализација на финансискиот систем и ризици од климатските промени

Брзиот развој на финансискиот систем поткрепен од современите технолошки решенија и иновациите, како и тековните глобални климатски

промени со широк одраз врз сите општествени сфери, наметнуваат нови современи истражувачки области во доменот на финансискиот систем.

Во современи услови на динамичен финансиски систем и дигитализација на финансиските услуги, истражувањата во доменот на **финансиската писменост и инклузија** добиваат сè поголемо значење. Финансиската писменост, подобрата информираност и подготвеноста за носење паметни и издржани финансиски одлуки, општо земено треба да придонесат за повисока финансиска инклузија. Повисоката финансиска инклузија овозможува соодветен пристап и користење на предностите од финансиските производи и услуги, што во крајна линија треба да го поддржи економскиот развој. Во следниот тригодишен период ќе се продолжи со анкетните истражувања на различни возрастни групи од населението насочени кон согледување на нивото на финансиска писменост, како и областите каде што се неопходни обуки и едукативни материјали за подигнување на нивото на финансиска едукација. Истовремено, ќе се работи и на анализа на финансиската инклузија заради согледување на факторите за поголема вклученост на населението во финансиските текови, подобрување на можностите за пристап до финанси, како и подобра заштита на корисниците на банкарски услуги.

Дигиталната трансформација, како процес којшто продира во сите сфери на економското делување, има сè поголемо влијание врз финансиското посредување на банките и останатите даватели на финансиски услуги, поради што е особено значајна за анализите на финансиската стабилност. **Дигитализацијата** придонесува за забрзана трансформација на финансиските системи и создава нови можности за одржлив развој. Придобивките од влезот на нови учесници на пазарот и појавата на нови деловни модели во светот на финансиите се огромни. Тие овозможуваат раст на конкуренцијата, раст на ефикасноста и трансформација на финансиските услуги. Поддршката на финтек-секторот бара заедничко ангажирање на регулаторните институции со иновативната бизнис-заедница. Оттука, Народната банка заедно со останатите регулаторни институции во следниот период и натаму ќе го поддржува развојот на **финтек-секторот**, притоа водејќи сметка за потенцијалните ризици. Овие прашања ќе бидат опфатени и при истражувањата во оваа област. Истражувањата ќе имаат за цел да ги посочат новите деловни модели коишто би можело да се појават со развојот на финтек-индустријата (особено по измените во регулативата за платежни услуги) и новите потенцијални финансиски ризици. Преку истражувањата ќе се направи согледување за предизвиците со кои се соочуваат давателите и корисниците на финансиски услуги и малите бизниси (вклучително и периодот на здравствената криза), сè со цел да се утврдат и да се отстранат регулаторните пречки за обезбедување дигитални финансиски услуги во земјата. За воспоставување оптимален модел за тестирање на иновативните решенија во областа на финансиите ќе се истражи и поставеноста на **моделите на иновациски „олеснувачи“ (регулаторни сендбоксии)** во други земји. Заклучоците и наодите од овие истражувања ќе овозможат спроведување активности од страна на регулаторните институции, заради забрзување на дигиталната трансформација и модернизација на финансискиот систем и во согласност со целите за одржлив развој.

Ризиците поврзани со климатските промени и политиките за нивно ублажување стануваат сè позначајни за централните банки поради нивното влијание врз финансискиот систем. Финансискиот систем е изложен на две групи

ризички поврзани со климатските промени. Едната група се **физичките ризици**, со кои се опфаќаат ризиците поврзани со природните непогоди што се предизвикани од климатските промени. Овие настани може да предизвикаат штети за билансите на компаниите и да им ја влошат кредитоспособноста, предизвикувајќи загуби и кај финансиските институции. Втората група ја сочинуваат **ризиците поврзани со транзицијата кон еколошки поодржливи економии**, со кои се подразбираат ризиците од можна загуба кај финансиските институции (вклучително и банките) заради изложеност кон клиенти коишто не ги исполнуваат еколошките стандарди, што може да е причина за пад на нивните приходи и зголемување на трошоците за финансирање. Истражувачките активности на Народната банка во овој домен ќе бидат насочени кон анализи на ризиците од климатските промени на кои се изложени домашните банки и нивните активности во доменот на зеленото финансирање, вклучително и анкетни истражувања со цел што подобро да се опишат тековните состојби. За оцена на отпорноста на банкарскиот систем на ризиците од климатските промени ќе се преземат активности за подготовка на стрес-тестови, за што ќе биде неопходно засилување на институционалниот капацитет и во рамките на Народната банка и кај домашните банки.

6. Останати области

Истражувања во областа на евроинтеграциите

Процесот на евроинтеграции наметнува низа предизвици пред институциите, вклучително и пред централната банка. Со оглед на комплексноста на прашањето и неговата сеопфатност, неопходни се детални анализи насочени кон одделни сегменти од работењето на централната банка и подготовка за идно членство во Европскиот систем на централни банки (ЕСЦБ), како и анализи коишто третираат одделни барања или стандарди на ниво на ЕУ и нивните влијанија врз домашната економија. Станува збор за хоризонтална тема којашто се однесува на сите области од работењето на централната банка.

Во рамките на оваа област посебно внимание ќе ѝ се посвети на **улогата и учеството на централните банки во процесот на преговори за членство во ЕУ**. Притоа, ќе се продолжи со активностите за согледување на искуствата на централните банки од одделни земји во Централна и Источна Европа поврзани со текот и структурата на преговорите по одделните поглавја во кои е вклучена централната банка, нивното траење, дефинирање на преговарачките позиции, потребата од транзициски периоди, преговорите во согласност со новата методологија, најголемите предизвици од аспект на централната банка за членство во ЕСЦБ.

Посебно внимание ќе му се посвети и на **следењето на промените во политиките и институционалната структура во еврозоната и ЕУ**, како и нивното потенцијално влијание врз Република Северна Македонија како кандидатка за членство во ЕУ. На среден рок, предмет на анализа ќе бидат и **предизвиците на националните централни банки во процесот на**

приклучување во Економската и монетарна унија (ЕМУ), што претставува долгорочна цел на монетарната политика на НБРСМ.

Статистички истражувања

Статистичките податоци претставуваат основа за следење на движењата во економијата и за носење одлуки во секојдневното работење. Оттука, анализите за подобрување на квалитетот на статистиките се од огромно значење за носителите на макроекономските политики. Од доменот на екстерните статистики, значајна област за истражување ќе бидат **приватните трансфери** во билансот на плаќања. Притоа, врз основа на последната спроведена анкета за приватните трансфери, ќе се направи анализа и оцена на изворите на овие приливи и ќе се дадат дополнителни предлози за начинот на нивното евидентирање во платнобилансната статистика. Посебна област за анализа е и **извозната и увозната активност на домашните субјекти во услужниот сектор**, особено во делот на услугите врз основа на патувања, со цел да се даде оцена на постојните извори на податоци и да се согледа можноста за воведување дополнителни извори на податоци.

Во наредниот тригодишен период, во доменот на известувањата за потребите на екстерните статистики, се планира **натамошна анализа на тековниот систем на известување за извршените трансакции преку платниот промет со странство (ITRS)**. Оваа потреба ја наметнува транспонирањето на регулативите на ЕУ за платежните услуги и платниот промет, понатамошната либерализација на финансиските трансакции, како и слабостите на овој извор на податоци. Имајќи ја предвид потребата од обезбедување квалитетни податоци со минимално дополнително зголемување на товарот на известувањето, анализата треба да даде оцена на можните решенија за приспособување на тековната практика, како на пример: приспособување на постојниот систем на известување; воведување нови извори на податоци, самостојно или во соработка со Државниот завод за статистика (ДЗС); примена на методи на процени за одредени категории во екстерните статистики и друго. За таа цел, во рамките на заеднички проект со ДЗС за воведување директно известување за меѓународната трговија со услугите, ќе се анализира можноста за замена на изворот платен промет со странство со прашалници за директно известување, како главен извор на податоци за поголемиот дел од компонентите на подбилансот на услуги.

Во доменот на **монетарната статистика**, приоритетни се истражувањата насочени кон спроведување активности за градење на интегрираниот систем за доставување податоци од страна на Народната банка, банките, штедилниците, за статистички и супервизорски цели – проект ИСИДОРА. Проектот е од големо значење, имајќи предвид дека монетарната статистика, од една страна, е основа за монетарната политика, а од друга страна, во оваа област е потребно натамошно усогласување со комплексните и детални барања на ЕЦБ. Основна определба е да се изгради систем за интегрирано известување за потребите на статистиката и супервизијата, којшто ќе биде со висок степен на детаљност на доставените податоци и

доволно флексибилен за задоволување на тековните и идните кориснички барања, истовремено насочен кон намалување на товарот на известувањето кај финансиските институции.

Статистиката на финансиски сметки како нова макроекономска статистика е од посебно значење за подобро согледување на интеракциите помеѓу институционалните сектори во финансирањето на нивните активности. Во овој контекст, ќе се спроведат повеќе **анализи за совладување одредени методолошки прашања заради соодветно поставување на статистиката на годишните и кварталните финансиски сметки** во НБРСМ (начините на изведување на финансиските состојби и текови во согласност со расположливите извори на податоци, можностите за примена на процени за податоците коишто недостасуваат, можностите за усогласување на кварталните со годишните извори на податоци, начините на усогласување на капиталните и финансиските сметки во рамките на системот на национални сметки и сл.).

Нумизматика, библиотечно и архивско работење

Во текот на следните три години, Музејот на Народната банка на Република Северна Македонија и натаму ќе предлага, ќе организира и ќе спроведува институционални и меѓународни истражувачки проекти и активности од областа на нумизматиката. Библиотеката и архивот на Народната банка ќе преземат истражувачки активности коишто ќе обезбедат развој и унапредување на библиотечното и архивското работење на Народната банка.